

Częstochowa 19 kwietnia 2012
XIX sympozjum naukowo-techniczne
**GOSPODAROWANIE WODAMI PODZIEMNYMI
W AKTUALNYCH UWARUNKOWANIACH**

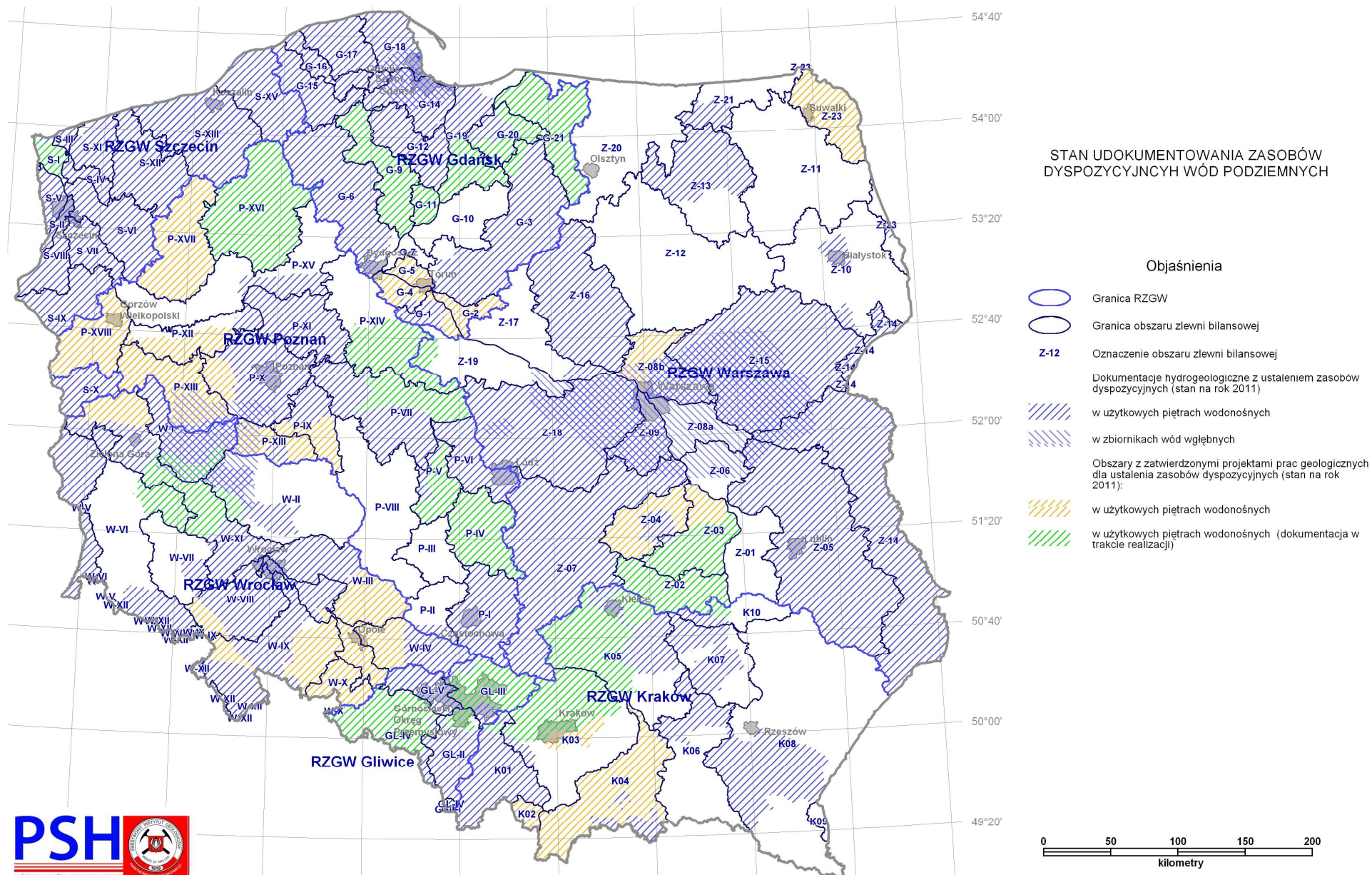
**Problemy badawcze, prawne i organizacyjne
ustalania zasobów dyspozycyjnych
wód podziemnych
oraz przeprowadzania
bilansu wodno-gospodarczego**

dr Piotr Herbich
Państwowy Instytut Geologiczny - PIB

Problemy badawcze, prawne i organizacyjne ustalania zasobów dyspozycyjnych

- Aktualny **stan udokumentowania** zasobów a potrzeby ich rozpoznania wynikające z **planowania i zarządzania** gospodarką wodną
- **Formalne uwarunkowania ustalania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych w świetle zmian prawa geologicznego i wodnego.**
- Dokumentacja ustalająca zasoby dyspozycyjne wód podziemnych i zasady ich zagospodarowania jako podstawa merytoryczna dla ustanawiania **warunków korzystania z wód** regionu wodnego i zlewni.
- Wybrane aspekty metodyczne określania zasobów odnawialnych i ustalania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych w świetle **wymogów jednolitych bilansów wodno-gospodarczych** zlewni.
- Potrzeby wodne związane z rozpoznawaniem i eksploatacją **złóż gazu łupkowego**

Osiągnięty stan udokumentowania zasobów dyspozycyjnych (marzec 2112)

Osiągnięty stan udokumentowania zasobów dyspozycyjnych (marzec 2012)

**Dostępne do zagospodarowania zasoby wód podziemnych
(dyspozycyjne i perspektywiczne - stan na koniec 2011r.)**

Siedziba RZGW	Powierzchnia obszaru działalności RZGW [km ²]	Udział [%] obszarów o udokumentowa- nych zasobach dyspozycyjnych	Zasoby dyspozy- cyjne [10 ³ m ³ /d]	Zasoby perspek- tywiczne [10 ³ m ³ /d]	Zasoby dostępne do zagospoda- rowania [10 ³ m ³ /d]
Gdańsk	35 083.5	61,2	2 335	1 593	3 928
Gliwice	7 796.8	39,3	439	1 022	1 461
Kraków	43 702.9	29,0	936	3 848	4 784
Poznań	54 479.9	31,5	1 841	5 152	6 993
Szczecin	20 420.4	96,6	2 678	25	2 703
Warszawa	111 448.8	57,1	6 302	6 030	12 332
Wrocław	39 538.8	50,4	2 189	2 525	4 714
ŁĄCZNIE	312 471	50,4	16 720	20 195	36 915

Hydrogeologiczny bilans wodno - gospodarczy kraju

Rezerwy zasobów dostępnych
11 km³/r = 29 mln m³/d

**pobór z ujęć
studziennych
wodoc. kom.
1,46 km³/rok
105 l/dobę·os.
(71% zaopatr.
komunalnego)**

**pobór wód
podziemnych
2,78 km³/rok
= 20,6% zasobów
dostępnych**

**pobór z ujęć
studziennych
przemysł.
0,37 km³/rok**

**odpływ podziemny
do rzek $\approx 27\text{km}^3/\text{rok}$
49%odpływu całk.
(SQ = $54,8\text{ km}^3/\text{rok}$)**

**infiltracja opadów
→ zasilanie wód
podziemnych
≈ 34 km³/r
(18% opadu śred.)**

**parowanie i wegetacja
siedlisk podmokłych
≈ 4 km³/r**

**odwadnianie
kopalń
0,95 km³/rok**

zasoby dostępne do zagospodarowania:
36,9mlnm³/d(13,5km³/r) ≈1m³/os.dobę
w tym: - dyspozycyjne 16,71mln m³/d
- perspektywiczne 20,25mln m³/d

**zmagazynowane zasoby wód
podz. w poziomach użytkowych
≈6 tys.km³ (158 tys. m³/os.)
≈110 letni odpływ rzeczny**

Zmiany – geologicznych i wodnych ram prawnych ustalania i dokumentowania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych

- **Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. - Prawo geologiczne i górnicze - Pgg [Dz.U. Nr 163 poz. 981] - obowiązuje od 1 stycznia 2012r.**
- **Rozporządzenie MŚ z dnia 23 XII 2011r. w sprawie dokumentacji hydrogeologicznej i dokumentacji geologiczno-inżynierskiej [Dz.U. Nr 291 poz.1714]**
- **Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne (Dz.U.2001 Nr 115 poz.1229), zmienioną Ustawą z dnia 5 stycznia 2011r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw - Pw (Dz.U.2011.32.159).**

Konsekwencje zmiany ram prawnych

- Przekazanie **państwowej służbie geologicznej** odpowiedzialności za realizację przedsięwzięć z dziedziny potrzeb geologii jako **wykonywanie zadań państwa w zakresie geologii** – dotychczas będących w kompetencjach Ministra Środowiska, lecz **bez obowiązku** prowadzenia przez nią **prac dla bilansowania i ochrony wód podziemnych, w tym rozpoznawania i ustalania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych** (Pgg, art.161, 162);
- Zadania te powinna przejąć **państwowa służba hydrogeologiczna**, która zgodnie z art. 102 ust. 2 Ustawy z dnia 18 lipca 2001r. - Prawo wodne (z późniejszymi zmianami) „**wykonuje zadania państwa na potrzeby rozpoznawania, bilansowania i ochrony wód podziemnych w celu racjonalnego ich wykorzystania przez społeczeństwo oraz gospodarkę**”.

Konsekwencje zmiany ram prawnych

- Możliwość sporządzania dokumentacji hydrogeologicznej ustalającej zasoby dyspozycyjne wód podziemnych bez obowiązku uprzedniego wykonania i zatwierdzenia projektu prac geologicznych (*Pgg przewiduje wykonywanie i zatwierdzanie jedynie projektu robót geologicznych*)

identyfikacja zagrożeń

- *Brak miarodajnej podstawy dla identyfikacji stanu rozpoznania oraz ustalenia niezbędnego zakresu badań uzupełniających wraz z ich kosztorysem.*
- *Trudności w opracowaniu SIWZ-u i szczegółowego opisu zamówienia na wykonanie dokumentacji.*
- *Brak podstaw dla kontroli przebiegu i odbioru wyniku prac dokumentacyjnych w ramach nadzoru zamawiającego.*

propozycja rozwiązań

PSH - organ przygotowujący „Program prac na wykonanie dokumentacji...”, zamawiający i nadzorujący jej wykonanie, dokonujący odbioru dokumentacji hydrogeologicznej

Konsekwencje zmiany ram prawnych dokumentowania zasobów dyspozycyjnych

- Powstanie warunków formalnych dla sporządzania dokumentacji hydrogeologicznych przez osoby nie posiadające krajowych uprawnień geologicznych oraz wykonywania takich dokumentacji przez firmy nie wykazujące się dorobkiem w zakresie dokumentowania w trybie obowiązującym w krajowym systemie prawnym

Problemy wymagające rozwiązania

- Zagrożenie obniżeniem poziomu merytorycznego wykonywanych dokumentacji (*skutek znoszenia korporacyjności zawodów*)
- Poszerzenie rynku wykonawców o firmy bez doświadczenia

Propozycje środków zaradczych

- Opracowanie szczegółowego **poradnika metodycznego** oraz **instrukcji techniczno-organizacyjnej** realizacji prac dla dokumentowania zasobów dyspozycyjnych - sporządzania programów, ustalania zasobów, prowadzenia bilansów, określania warunków korzystania z wód podziemnych (**poradnik jest w opracowaniu – zgodnie z „Kierunkami badań w dziedzinie hydrogeologii na lata 2008-2015”**)

Konsekwencje zmiany ram prawnych ustalania ...

c.d. propozycji środków zaradczych

- Na zamówienie MŚ Państwowy Instytut Geologiczny zgłosił w NFOŚiGW do realizacji w latach 2013-2014 jako **zadanie państwowej służby hydrogeologicznej** :

„Wykonanie programów prac i dokumentacji hydrogeologicznych ustalających zasoby dyspozycyjne wód podziemnych dla potrzeb przeprowadzania bilansów wodno-gospodarczych oraz opracowania warunków korzystania z wód regionu wodnego i zlewni”.

Etap 1. Waloryzacja udokumentowania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych, opracowanie harmonogramu, zakresu i metodyki prac, ustalenie trybu wykonania przedsięwzięcia geologicznego i uruchomienie realizacji projektu.”

Zasoby dyspozycyjne wód podziemnych (def. Rozp. MŚ XII.2011)

-zasoby wód podziemnych dostępne do zagospodarowania, stanowiące średnią z wielolecia wielkość całkowitego zasilania obszaru bilansowego, pomniejszonego o średnią z wielolecia wielkość przepływu wód,

tak aby **nie dopuścić do:**

- znacznego **pogorszenia stanu wód powierzchniowych** związanych z wodami podziemnymi,
- powstania **znaczących szkód w ekosystemach lądowych** zależnych od wód podziemnych,
- **pogorszenia stanu chemicznego** wód podziemnych,

ustalone z uwzględnieniem istniejącego w obszarze bilansowym:

- **przestrzennego zróżnicowania warunków hydrogeologicznych** (zasilania, występowania, parametrów i kontaktów hydraulicznych poziomów wodonośnych),
- **przestrzennego rozkładu środowiskowych i hydrogeologicznych ograniczeń** dla stopnia zagospodarowania zasobów,
- **przestrzennego rozkładu istniejącego użytkowania** wód podziemnych,

wyznaczone bez wskazywania szczegółowej lokalizacji i warunków techniczno-ekonomicznych ujmowania wód

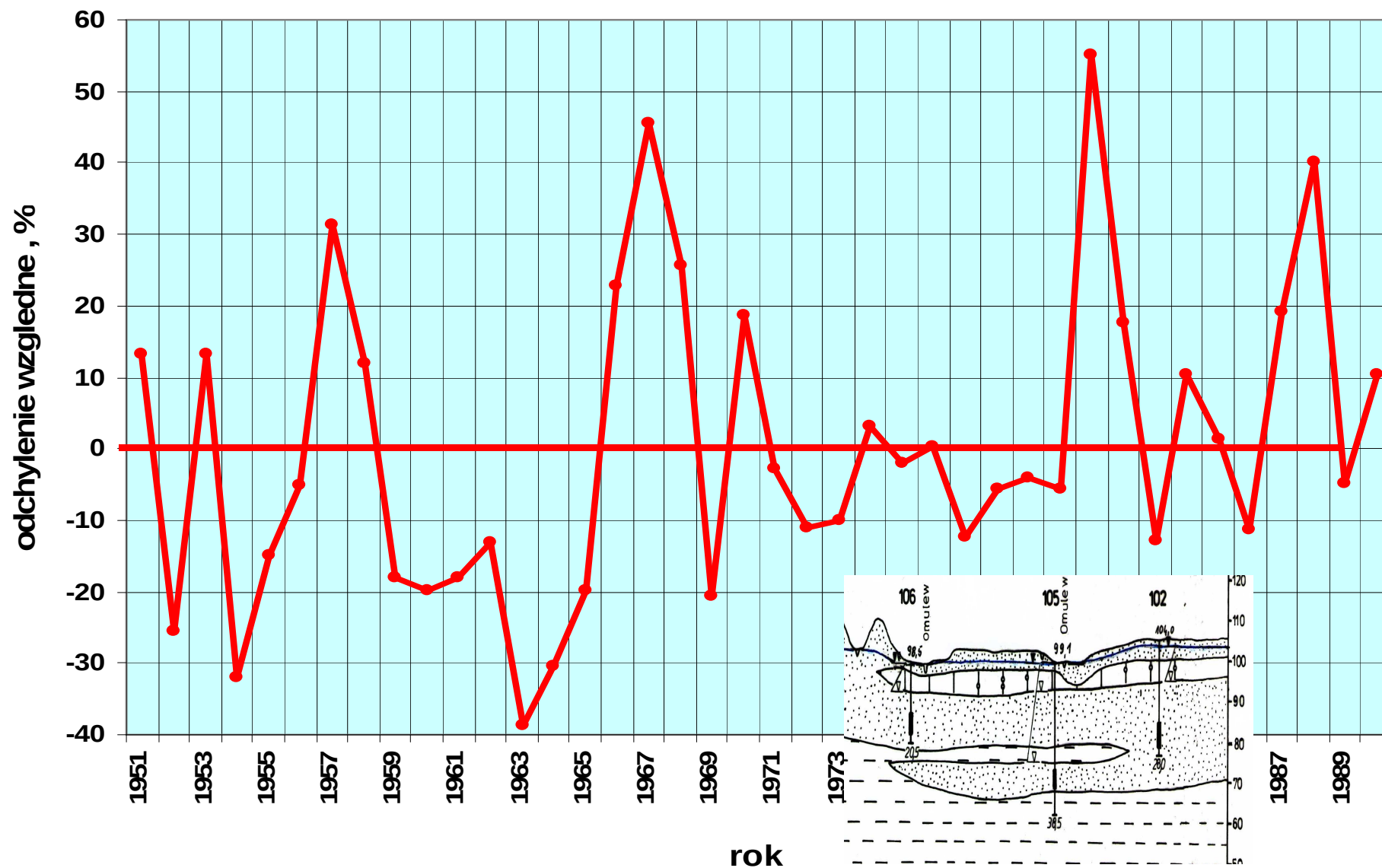
Pozycja dokumentacji zasobów dyspozycyjnych w gospodarce wodnej

Dokumentacja ustalająca zasoby dyspozycyjne wód podziemnych stanowi podstawę:

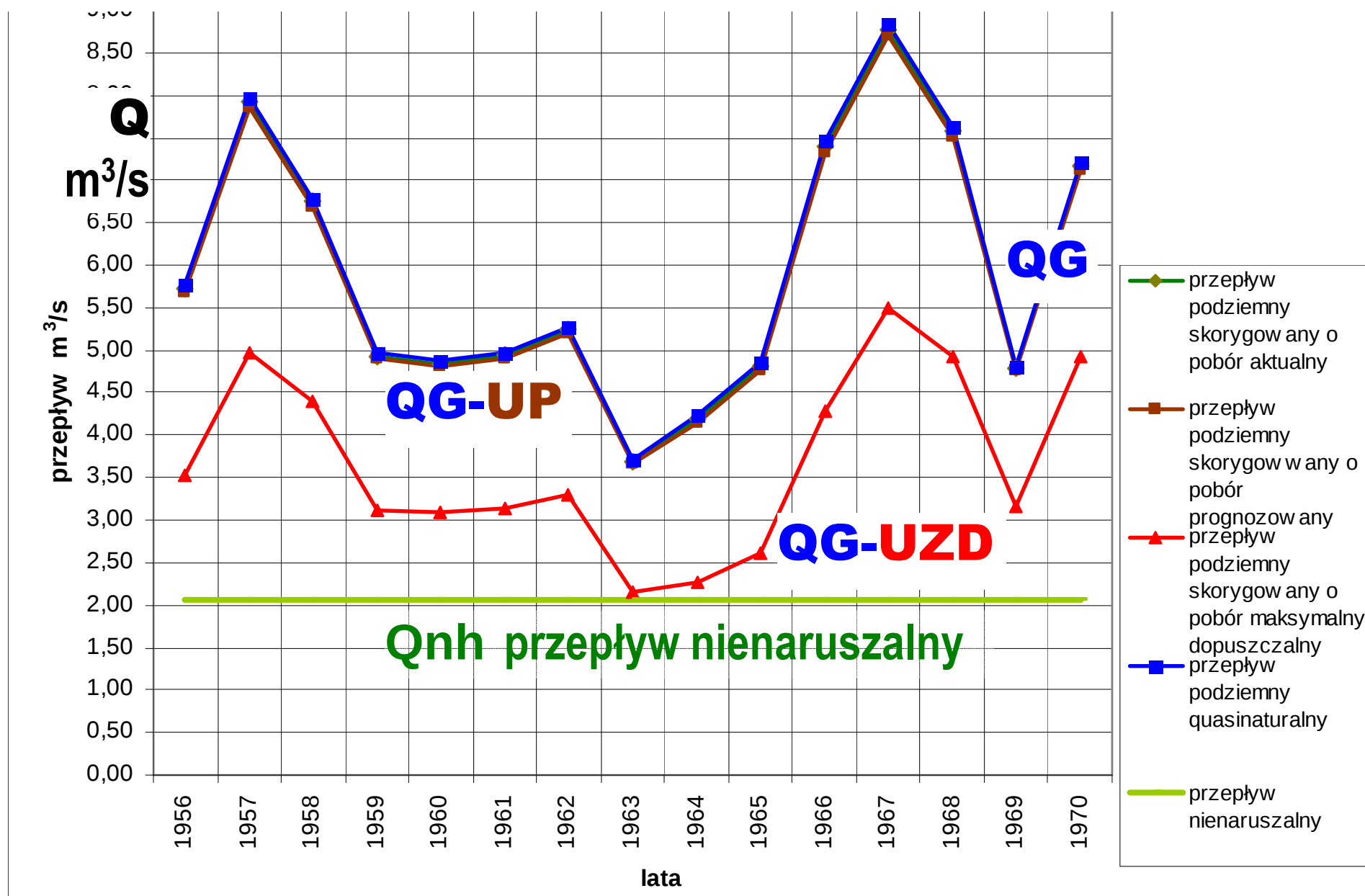
- określenia zasad optymalnego rozrządu zasobów wód podziemnych dla zaspokojenia potrzeb wodnych środowiska, ludności i gospodarki;
- przeprowadzenia jednolitego bilansu wodno-gospodarczego dla identyfikacji rezerw i deficytów zasobów wodnych zlewni;
- ustanowienia warunków korzystania z wód regionu wodnego i zlewni (Art. 115 Pw)

Uwarunkowania dla jednolitego bilansu wodno-gospodarczego

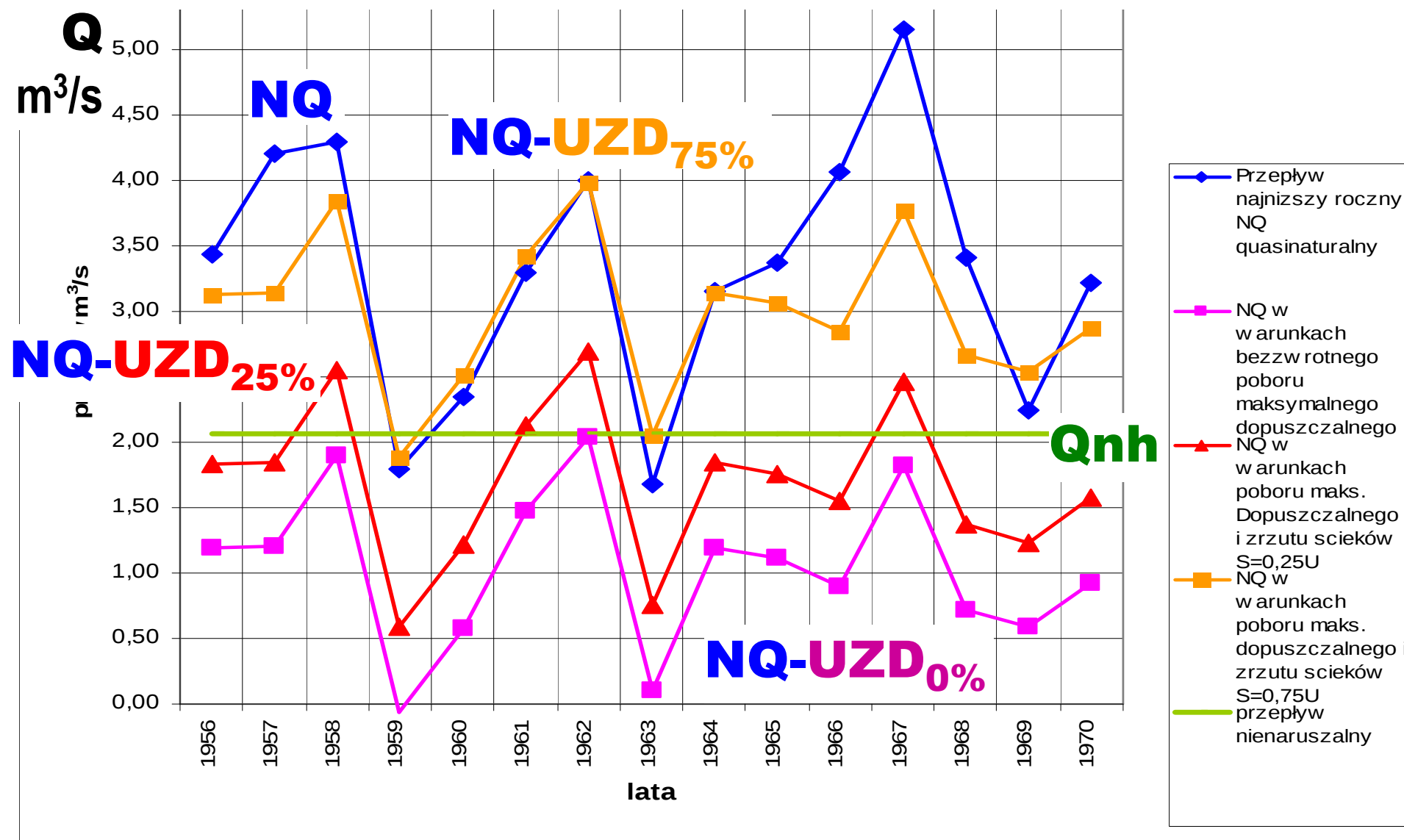
Odchylenie względne średniego
rocznego odpływu podziemnego ze
zlewni Omulwi w stosunku do
wartości średniej z 40-lecia 1951-1990

Przepływ podziemny QG Omulwi (p. Czarnotrzew) skorygowany o wpływ UZD bezzwrotnego poboru wód podziemnych w wysokości zasobów dyspozycyjnych

**Wpływ poboru UZD wód podziemnych w wysokości zasobów dyspozycyjnych
na przepływ rzeczny NQ najniższy roczny Omulwi (p. Czarnotrzew)
w warunkach różnego stopnia zwrotu wód po ich wykorzystaniu (0%, 25%, 75%)**

Wybrane aspekty metodyczne ustalania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych

Określanie wymaganego udziału wód podziemnych w kształtowaniu przepływu nienaruszalnego rzek Q_{nh}

Problemy wymagające rozwiązania

- Stosowanie metod statystycznych $Q_{nh} = f(NQ)$
Sens przyrodniczy sytuacji gdy:
 $Q_{nh} > SNQR$
 $Q_{nh} > QG$
- Czy przepływ nienaruszalny musi być utrzymany wyłącznie przez zasilanie podziemne QG

$$QG = 0,25 \div 0,70 Q \rightarrow Q_{nh} = f(0,25 \div 0,70 QG)$$

Wybrane aspekty metodyczne ustalania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych

Potrzeby wodne ekosystemów lądowych zależnych od wód podziemnych

Problemy wymagające rozwiązania

- Formalne określenie wymogów dla stanu wód podziemnych w głównych typach chronionych ekosystemów zależnych
- Hydrodynamiczne zdefiniowanie i odwzorowanie ekologicznych wymogów dla stanu wód podziemnych
- Metodyka modelowego odwzorowania pierwszego poziomu wodonośnego w skali regionalnej
- Uwzględnianie cyklicznych zmian hydrologicznych w prognozach modelowych

Wybrane aspekty metodyczne ustalania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych

Zasoby dyspozycyjne są ustalone w funkcji średniego z wielolecia zasilania wód podziemnych

Problemy wymagające rozwiązania

- Ustalenie wspólnych referencyjnych okresów wieloletnich dla określania:

- **odnawialnych i dyspozycyjnych zasobów wód podziemnych jednostki bilansowej,**
- **zasobów wód powierzchniowych wyrażonych wieloletnim ciągiem przepływu rzek w przekrojach bilansowych**

jako wymóg przeprowadzenia jednolitego bilansu wodno-gospodarczego zlewni

Wybrane aspekty metodyczne ustalania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych

Jednolity bilans wodno-gospodarczy zlewni

Problemy wymagające rozwiązania

- Określanie wpływu poboru wód podziemnych na przepływ wód powierzchniowych
  - korekta wieloletniego ciągu przepływów średnich okresowych w bilansowych przekrojach rzecznych,
  - korekta przepływów gwarantowanych.
- Uwzględnianie sposobu użytkowania pobranych wód podziemnych
  - zwrot do zlewni wody pobranej z ujęć studziennych,
  - użytkowy charakter wód zużytych (ścieków) wprowadzanych do rzek w zlewni

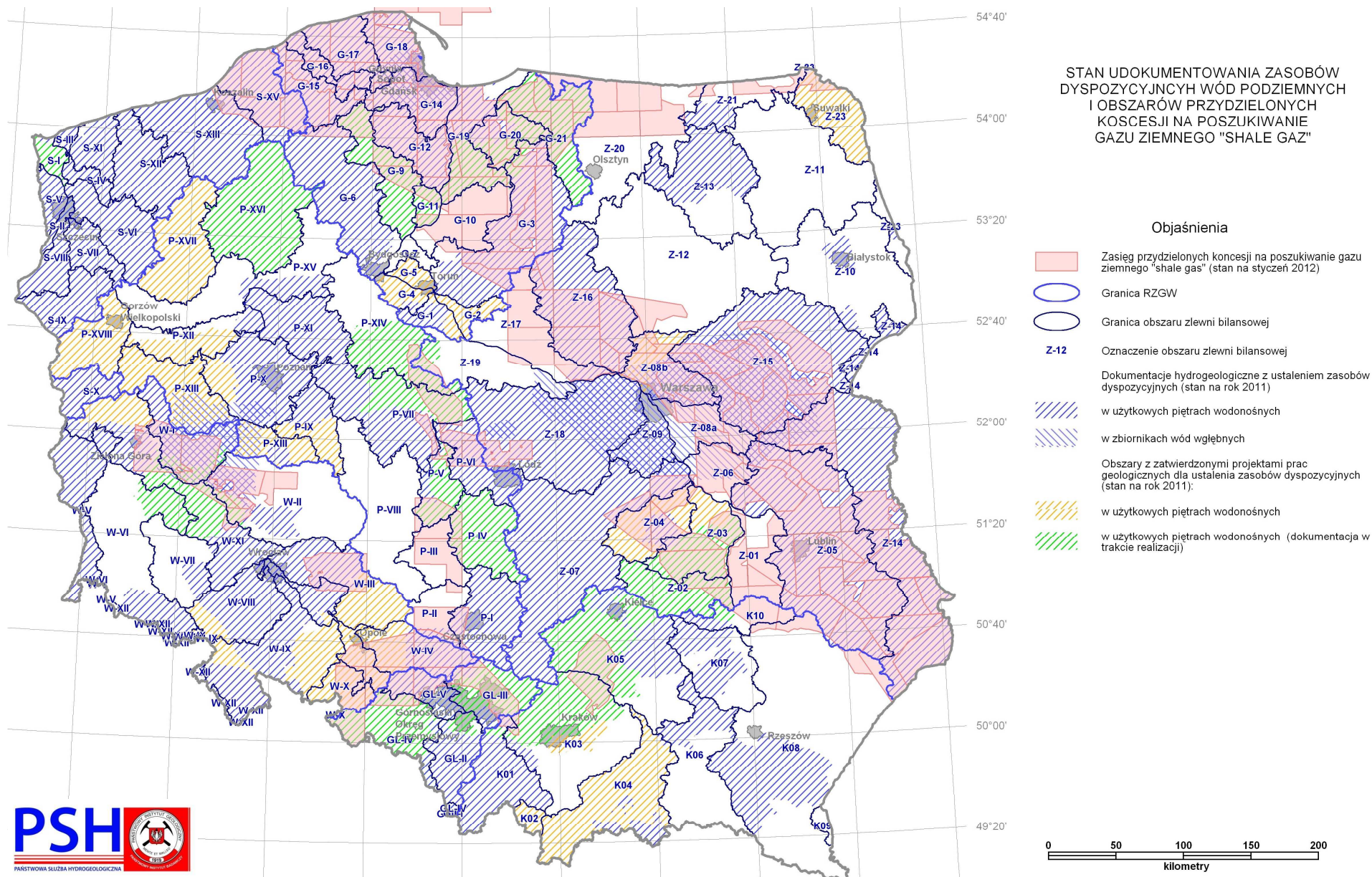
Wybrane aspekty metodyczne ustalania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych

Ocena stanu wód podziemnych zgodna z RDW

Problemy wymagające rozwiązania

- Ocena stanu ilościowego wód podziemnych – stopnia osiągnięcia celów środowiskowych Ramowej Dyrektywy Wodnej jest dokonywana w jednolitych częściach wód podziemnych (JCWPd).
- Zasoby dyspozycyjne są ustalane dla rejonów wodno-gospodarczych - jednostek bilansowych wód podziemnych i powierzchniowych.
- *Rejony wodno-gospodarcze → subczęści wód podziemnych*

Udokumentowanie zasobów dyspozycyjnych w obszarach koncesji gazu łupkowego

Wybrane aspekty metodyczne ustalania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych

Szacowanie zasobów dyspozycyjnych GZWP

Problemy wymagające rozwiązania

Czy GZWP może być jednostką bilansową w rozumieniu wymogów gospodarki wodnej, jeżeli:

- GZWP – **jest jednostką hydrostrukturalną**, obejmującą wydzieloną część określonego GUPW spełniającą wysokie kryteria parametryczne, wyznaczoną dla ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem
- GZWP - **nie jest jednostką hydrodynamiczną** ustalania zasobów i przeprowadzania jednolitego bilansu wodno-gospodarczego.

Ferdynand Ruszczyc, przed 1900